

Koncertkritika

Érzékeny műszer a közönség. Olykor annyira kiszámíthatatlan, hogy közelítőleg sem lehet megjósolni reakcióit. Néha szinte kiköveteli a nagynevű előadókat, s ilyenkor már-már mindegy, hogy mit hall, kritikátlanul elfogadja, amit kap. Máskor a legjobb szándékú figyelemfelkeltés, ajánló célzatú beharangozás is lepereg róla. Bizonytalan, hogy mikor, kitől-mitől hagyja magát manipulálni.

A közönség néha nagylelkű, megelőlegezi a bizalmat, s ha ilyenkor nem csalódik, akkor őszintén „behódol”. Ettől kezdve tántoríthatatlanul hisz a műsor-szervezőknek, előadókknak – s őszinte érdeklődéssel fogadja a műsorokat. Ez a lélektani mozzanat jó esetben törzsközönség kialakulását is biztosíthatja, s a fővárosi hangversenyélet tanúsága szerint több zenekarunk szerencsésen élt is ezzel a lehetőséggel. Közéjük tartozik a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, amely Hollerung Gábor irányításával rendre aratja a figyelemreméltó sikereket. Méltán!

Miközben a kezdetben ifjúsági zenekar „felnőtt”, folyamatosan növelte törzsközönségét. Nagy része van ebben a műsorpolitikának, amely időről-időre újabb közönségre teget céloz meg. S aki egyszer meghallgatta az együttest, legközelebb is kíváncsi a játékára. Vezető zenekaraink újabban rendszeres velejárói a szenzációéhséget kielégítő hírek – a rivalizáción kívül maradó együttes szakmai élete minden bizonnyal zene-centrikusabb. Ebben – csakúgy, mint a népszerűség egyéb faktoraiban – orosz-lánrész jut a karmester Hollerung Gábornak.

Kifejezetten szerencsés például, ha két bérleti sorozat közönsége azonos műsorú koncertet (is) kap, főként, ha ezek rövid időn belül vannak. Merthogy ilyenkor a munka meghozza jól megérdemelt gyümölcsét – s mindenképp érdemes többet-alaposabban dolgozni, ha kétszeri előadásra van lehetőség, mint ha csupán egyszer kerül közönség elé a műsor. A kétszeri sikernek már csak a lehetősége is érdekelttbbé teszi a muzikusokat.

Február 2-án, szombaton a Vox Humana bérlet 3. koncertjére került sor, másnap pedig az Universitas-bérlet közönsége élvezhette ugyanazt a műsort. Én a második koncertet hallottam.

Az est programja jól elkülöníthető két félidőre oszlott. Az első részben bemutatókra került sor, William Wallace: Szimfonikus variációk című darabja első ízben hangzott el Magyarországon – Szentpáli Roland darabjának, a Concerto szaxofon kvartettre és zenekarra című alkotásnak a szombati előadás volt az ősbemutatója. A szünet után a megunhatatlan örökzöldnek, Carl Orff: Carmina Buranájának tapsolhatott a közönség.

A kortárs zenétől való viszolygásra voltaképp szoktatni kell a hallgatóságot. A hallgatóság ugyanis önmagától mindenre, újra és régire egyaránt fogékony (amíg mentes tud maradni a szakmai bennfentességgel néha együttjáró tendenciózus-motivált előítéletektől); csak akkor támadnak kételyei, ha számára fogaszthatatlan (vagy legalábbis nehezen megemészthető) hallgatnivalót kap.

Wallace bemutatóját már az eseményé tette, hogy az amerikai szerző megjelent az előadáson. Voltaképp érthető, hogy a szerző személyes jelenléte többlet-élmény a publikum számára, így quasi beavatottnak érezheti magát. Esemény tanúja (ami az idők folyamán emlékké nemesül), az íródo előadóművészet-történet részese.

Wallace művét elsősorban azok szertették meg első hallásra, akik Brahms muzsikájának rajongói. Hommage-kompozícióról van szó ugyanis, Brahms IV. szimfóniájának zárótétele inspirálta e darab komponálására a szerzőt. Ráadásul, mindezt előre megtudhatta a műsorközlő Zelinka Tamástól a közönség – de az értő tolmácsolás jóvoltából a szimfónia alapos ismerői amúgyis felismerhették volna a zenetörténeti rokonságot.

Szentpáli Roland darabjának műsorra tűzése önmagában is biztosította a II. emelet látogatottságát: a szerző zeneakadémiai diáktársai érdeklődő rokonszenveknek adtak kifejezést. A lelkes érdeklődéshez hozzájárulhatott a viszonylag ritka előadói apparátus: szaxofon-kvartett,

mint concertáló együttes, újszerű hangzású. És a Budapest Saxophone Quartet, mint kamaraegyüttes, előadóként is vonzza a fiatal hallgatóságot.

Hollerung Gábor ideális karmester a bemutatók számára. Zeneértése már-már zeneszerzőkre jellemzően lényegretörő, „belülről” figyeli a műveket. Interpretációja sohasem mechanikus; nem passzív kívánja meg a kottában rögzítetteket, hanem a mindenkor értelmezett szerzői szándék értő ismeretében aktív részeseivé teszi a daraboknak az előadókat. Bár csak minél több bemutató előadás során ismertetné meg együttese rendszeres hallgatóival a legújabb zenei termést!

A koncert második része: bombabiztos sikerdarab, főként a Dohnányi-zenekarnak és a mű megszólaltatásában hozzá csatlakozó Budapesti Akadémiai Kórus-társaságnak (a férfiszólamoknak a Honvéd Férfikar biztosított erősítést). Szólistaként ezalkalommal Bucsi Annamária, Turjányi Miklós és Massányi Viktor működött közre.

Nem tudhatom, volt-e valaki a nézőtérben, aki ezúttal hallotta volna először tolmácsolásukban ezt a remeket – számuk mindenesetre elenyésző lehetett. Dehát valljuk meg: ilyen előadásban a mű egyszerűen megunhatatlan!

Elsősorban e mű kínált lehetőséget arra, hogy kísérletet tegyék Hollerung „titkának” megfejtésére. Tény, hogy a fiatalokkal szívesen dolgozó karmester: örökifjú; mintha megújuló együtteseivel maga is megújulna, visszafiatalodna. De még ez sem magyarázat a sikerre és eredményességre, hiszen nemegy ifjú, tehetséges karmestert ismerünk, akik őszintén pózolnak, túlzottan komolyan véve karmesteri szerepüket.

Hollerung behatóan ismeri a műsorán szereplő műveket. Az előadásokon mindig aktívan irányítja az előadókat: a pillanatnyi hangzás-arányokat módosítja apró egyezményes jelekkel, miközben egy pillanatra se kerül háttérbe az, ami a legfontosabb: maga a MŰ. Azt mondhatjuk, ő az előadás első számú hallgatója, akinek viszont lehetősége van a megszólaló hangzás módosítására. Kétségkívül mindig hallgatja a megszülető hangzást,

s nem szűnik meg örülni a tetszetős-szép fordulatoknak. Nem ott teremti meg a hangzásképet a pódiumon (annak ideje a próbákön volt!), de nem tekinti jelenlétét protokollárisnak, nem gondolja, hogy a koncert a próbákön kigyakoroltak felmondásának a lehetősége. Ettől a hozzáállásáról telik meg étellel fokozott mértékben minden műsorszám – ettől nem lehet megunni repertoárdarabjaikat sem. Mindehhez ráadásul gazdag-kifejező mozdulat-tára van, amellyel nem koreográfiát hoz létre, hanem inspirál. Az ő lelkesedése éteti az interpretációt – s ha valaki olykor kevésbé lenne fogékony erre, magával ragadja az a légkör, amelyet társai alakítanak ki.

S miközben magam is sokadszor hallgattam tolmácsolásukban a Carmina Buranát, az az eretnek kérdés merült fel bennem: vajon azok közül, akik gondolkodás nélkül állítják, hogy „ismerik” a művet, hányan tudják konkrétan, hogy miről szól egyik-másik tétel. Kínálkozik a (költői) kérdés: ha már joggal tarthatja repertoárdarabjának e művet a zenekar és állandó partnereként a kórus, nem lenne mód arra, hogy kétnyelvű (eredeti és magyar) szöveget biztosítsanak a hálás közönségnek. Kevés ráfordítással sok hasznót és örömet adna ez a gesztus.

A Szent István király Szimfonikus Zenekar és Oratórium kórus február 6-i koncertjét hallgatva, eszembe jutott a mese az orgonáról. Az eredetileg különálló pici virágokra soha senki nem figyelt – ám egyszer csak nagyot gondoltak, s egyetlen éjszaka alatt összetömörültek fűrtökbe. Ettől kezdve nem panaszkodhattak az érdeklődés hiányáról.

A – néhány rendszeresen velük-játszó idősebb művésztől eltekintve – az ifjúsági zenekar már látványként is lenyűgöző hatású, s nem csalódnak, akik monumentális hangzást várnak a nagy apparátustól. Tisztában vannak ezzel az együttesek gazdái is, akik megtervezik a koncertévadok programját (különös tekintettel a bérleti sorozatéra). És arra is gondolnak, hogy az együttest (is) lelkesíteni kell, a szó legnemesebb értelmében véve: érdekeltté tenni a színvonalas produkciók létrehozásában. Mindenki nagy öröme, időről-időre sikerül megnyerniük neves dirigenseket, akikkel

együtt muzsikálni önmagában is élmény, s olyan szólistákat, akik játéka inspirálhatja a zenekari tagok szakmai továbbképzését.

A február 6-i koncert dirigense Jurij Szimonov volt, szólistaként Fenyő László működött közre. Ígéretes volt már maga a műsor is: Wagner-nyitánnyal kezdődött (A nürnbergi mesterdalnokok), majd Schumann: a-moll gordonkaversenye csendült fel. A második részben Stravinsky Zsoltárszimfóniáját ígérte a program. A műsorközlőtől a helyszínen értesült a közönség arról, hogy lesz más is, Borogyinnak koncertműsoron (érthető okokból) ritkán szereplő darabját, a Polovec táncokat is hallhatjuk.

Szimonovról nehéz lenne újat mondani. Hihetetlenül alaposan felkészült, s mindig igyekszik maximálisat kihozni – a művek érdekében – a játékosokból. Jelenlétében megteremtődik az a fegyelem, ami koncentrációból fakad – s így remek produkciók szülehetnek. Más kérdés, hogy rendszeres betanító munkára nincs ideje minden koncert előtt – s ha ülnek olyanok is a zenekarban, akik korábban nemigen hallották a műsoron szereplő darabokat, tehát nem ismerték a műveket, akkor esetleg eme értetlenségről néha játéku is tanúskodik.

Nem a zeneirodalmi jártasság fitogtatására kell tudni például felismerni a wagneri vezérmotívumokat, vagy – hogy a műsoron szereplő nyitánynál maradjunk. a közismert téma-dallamok jelentését: esetleg másként formálja, más hangulatot ad neki, ha érti, mit játszik, egy-egy szólista vagy hangszer-csoport. A darabokról lehetőleg minél többet tudni – magától értetődő ez a program Szimonov számára, s talán magától értetődőnek tartja, hogy alkalmi partnerei is hasonlóképp gondolkodnak. (A próbaidőbe amúgy sem férne bele a műismertetés!)

Schumann gordonkaversenye viszonylag ritkán szerepel hangversenyek műsorán. Érthető... kizárólag rendkívül szuggesztív szólista képes átütő sikert aratni vele. Aki olyannyira mestere és művésze hangszerének, hogy már-már nem ismer lehetetlent, aki a szélső tételek energikus töltését nem csökkenti az „üzembiztos” megoldás kedvéért a technikailag „rázós” pillanatokban sem, ugyanakkor képes arra is, hogy az egymást megszakítás nélkül követő tételek mindegyikében teljes jelenléttel kon-

centráljon a hangulatokra, a kifejezésre. Ilyenkor a lassú tétel nem „pihenés”, quasi intermezzo a nagyívű szélső tételek között, hanem egy másik, rangjában egyenértékű érzés- és hangulatvilág, amelynek megjelenítésére nehéz átállni, mintegy lefékezve a korábbi indulatok. Mindehhez szükséges még a nemes hangszer (mert afféle „ládagyári” instrumentumon a legnagyobb művész se tud csodát produkálni!) és az intenzív tónusú szólista, akinek hangja átragyog a tutti-állásokon is. Fenyő László, aki az úgynevezett orosz iskola híve, és a szép, sőt, a tökéletesen szép hang megszállottja, megérdemelten vitte sikerre a művet. Imponáló, hogy ráadásszámmak is értékes zenét választott (Menüett Bach d-moll szvitjéből).

Komoly feladat a Zsoltárszimfónia megszólaltatása, s már a tényért is hálásak lehetünk az előadóknak. Hogy a lelkesedés néha olyannyira elragadta némely kórustagokat, hogy túlzott vibratójukkal veszélyeztették a homogén hangzásképet, bocsánatos bűn. Tudván: ez aligha fordulna elő, ha többször (egymásután!) előadhatnák, s így „beérne” a szólamtudás, még inkább összecsiszolódnának a szólamok, s kevesebb aktív-segítő irányítás is elérné az ideális hangzást. Az ilyesfajta „utánjátszásokból” mindenki profitálhatna; az előadók (maga a mindenkori előadás) – és nem utolsósorban a hallgatóság, merthogy többekhez jutna el, élő interpretáció hatásos formájában az értékes kompozíció.

Itt tulajdonképpen véget is érhetett volna (fél 10-kor) a koncert, a Zsoltárszimfónia után aligha kívánkozik folytatás. Mégis, szívesen hallgattuk – mintegy megtervezett ráadásként – a népszerű Polovec táncokat, örömmel regisztrálva, hogy a kompozíció kedvéért az a korosztály is „megtanult” annyi időre oroszul, amelynek már nem volt kötelező tantárgy e nyelv az iskolában. E mű aligha jelentett technikai-zenei problémát a – valljuk meg – sokkal nehezebb-igényesebb darabokhoz szokott együtteseknek, s felszabadult muzsikálásuk arra kell, hogy figyelmeztessen: érdemes néha ilyen „lazító” műsorszámokról tudatosan-konceptiózusan gondoskodni máskor is, rendszeresen, nehogy a muzsikáló kedv helyét a hűvös profizmus váltsa fel idő előtt a fiatalok zenélésében.

Fittler Katalin